

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ**

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
ІНСТРУМЕНТОВКИ**

ПРОГРАМА

**ДЛЯ ВИЩИХ
МУЗИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
З ФАХУ "КОМПОЗИЦІЯ"**

Київ - 2000

Обсяг курсу - 54 години.
Заняття: групові - 36 годин,
самостійні - 18 годин.

Упорядник програми - О. І. НЕКРАСОВ,
заслужений діяч мистецтв України,
професор Донецької державної консерваторії
ім. С. С. Прокоф'єва

Рецензенти:

Л. М. КОЛОДУБ -
народний артист України, професор
Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського,
член-кореспондент Академії мистецтв України

А. П. ГАЙДЕНКО -
заслужений діяч мистецтв України,
професор Харківського державного інституту мистецтв
ім. І. П. Котляревського

В. Є. КАМІНСЬКИЙ -
заслужений діяч мистецтв України,
професор Львівської державної музичної академії
ім. М. В. Лисенка

Відповідальний за випуск - Б. Ю. СТРОНЬКО

Редактор - Л. В. МОСКОВЧЕНКО

© Державний методичний центр
навчальних закладів культури і мистецтв,
2000

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПІСКА

Мета і завдання курсу

Програма курсу методики викладання інструментовки призначена для композиторських факультетів вищих музичних навчальних закладів, де здійснюється виховання молодих композиторів, здатних до наступної самостійної професійної роботи як у сфері безпосередньо художньої творчості - створення музики, так і відповідно до своєї фахової кваліфікації - музично-педагогічної діяльності, в тому числі у визначеному напрямку.

Мета курсу - на базі оволодіння студентами основами наукових знань в галузі оркестрознавства, набутих теоретичних та практичних навичок з інструментовки, охоплення необхідних щодо цього відомостей педагогічного та методичного змісту сприяти підготовці композиторів, спроможних у своїй діяльності вирішувати поруч з творчими і комплекс педагогічних та методичних завдань, пов'язаних з практикою впровадження курсу інструментовки у навчальних закладах системи музичної освіти.

Звідси окреслюється низка завдань, які мають бути реалізовані у процесі проходження курсу, серед яких:

- *фахова орієнтація студентів на професійальну педагогічну діяльність у галузі теорії та практики інструментовки;*
- *формування у студентів концепційного мислення в обсязі проблематики курсу на основі запровадження у нього фундаментальних положень з історії та теорії мистецтва інструментовки;*

- *набуття студентами навичок активного аналізу навчальних програм, підручників та навчальних посібників з інструментовки з метою визначення їх наукового, педагогічного та методичного навантаження;*
- *оволодіння студентами матеріалом тематичного обсягу курсу, а звідси - вміння визначати або коректувати зміст курсу відповідно до рівня музичної освіти, фахової зорієнтованості та індивідуальних здібностей учнів;*
- *засвоєння студентами необхідного обсягу педагогічних та методичних знань для забезпечення усієї навчальної роботи на основі засвоєння ними основних принципів методики організації занять як практичного, так і теоретичного спрямування, впровадження у навчальний процес різних форм роботи тощо.*

Безперечно, в рамках курсу не всі завдання вдасться вирішити остаточно, а певне коло проблем буде тільки намічено. Але програма і не претендує на всеосяжність. Її мета спрямована на закладення фундаменту педагогічного світогляду у композитора-викладача, який буде вести курс, окреслення головних орієнтирів його подальшої викладацької та методичної практики, стимулювання його пошукової роботи в цьому напрямку. Разом з тим зазначені критерії програми мають бути реалізованими у прямому співвідношенні до загальних вимог, які висувуються перед композитором як фахівцем вищої кваліфікації в галузі музичної педагогіки.

Загальні вимоги

щодо впровадження програми у навчальний процес

Програма курсу методики викладання інструментовки логічно пов'язана з навчальним планом композиторських відділень вищих музичних навчальних закладів, який передбачає впровадження предмета протягом одного (VII)

семестру після вивчення студентами усього комплексу споріднених дисциплін. У своїх розділах вона націлена на охоплення основного матеріалу загальнопедагогічного та методичного змісту, з теорії та практики інструментовки, достатнього для забезпечення навчального процесу, теоретичної та практичної орієнтації студентів-композиторів у напрямку їх майбутньої педагогічної роботи.

Весь дидактичний матеріал, а також тематичний обсяг курсу в програмі може дещо коливатися в залежності від мистецької позиції викладача відносно тих чи інших оркестрознавчих проблем, питань педагогічного та методичного значення, у зв'язку з орієнтацією предмета на фахові вимоги (викладання курсу у композиторів, музикознавців чи студентів інших спеціалізацій), індивідуальні здібності учнів тощо.

Тематика розділів “Загальні принципи наукового, педагогічного та методичного забезпечення курсу інструментовки” та “Навчальна робота в курсі інструментовки” дозволяє педагогу спрямувати всю роботу на здобуття студентами необхідного комплексу знань щодо творчого, педагогічного та методичного забезпечення курсу в системі фахової музичної освіти.

У розділі “Огляд деяких оркестрознавчих концепцій, які впроваджуються у навчальний процес курсу інструментовки” з позиції предмета детально розглядаються чотири фундаментальних праці - “Великий трактат із сучасної інструментовки та оркестровки” Г. Берліоза, “Основи оркестровки” М. А. Римського-Корсакова, “Оркестровка” У. Пістона та “Мистецтво інструментовки” Д. Л. Клебанова. Як найпереконливіші докази необхідності ведення наукової, педагогічної та методичної роботи, вони по-різному можуть сприяти засвоєнню ряду ґрунтовних положень курсу, що лежать в основі програми. Безперечно, під час навчальної роботи педагог може використовувати для аналітичного розгляду й інші праці. У даному ж випадку лише демонструється різнобічність оркестрознавчої, педагогічної та методичної проблема-

тики, яка має місце у змісті предмета, що показово відображено у відповідній літературі.

Наведений перелік літератури систематизовано по розділах і охоплює найважливіші проблеми та питання предмета, з котрими має бути ознайомлений майбутній композитор-викладач. Керівник курсу сам вирішує, які видання рекомендувати для детальної проробки, а які віднести до допоміжних. Деякі з них можуть здатися не дуже актуальними. Але треба зважати, що, по-перше, теорія та практика не завжди йдуть поруч і тому те, що виглядає не дуже цікавим для сучасної практики, може бути цікавим для історико-теоретичного усвідомлення тих інструментально-оркестрових явищ, які знайшли в них певне відображення; а по-друге, для методики викладання предмета будь-який підручник або навчальний посібник має свою цінність і тому тут головне - не тенденційне до нього ставлення, а вірне визначення його місця в методичному просторі. Доповненням до переліку основних видань є наведений перелік додаткової літератури, який можна використовувати для орієнтації студентів-композиторів у специфічних питаннях викладання курсу інструментовки на виконавських відділеннях.

Наприкінці програми наводиться "Орієнтовний тематичний план курсу інструментовки", в якому систематизовано матеріал з питань щодо оркестру та оркестрової партитури, оркестрових складів та засобів оркестрової виразності, оркестрової фактури, основних принципів і прийомів інструментування творів тощо. В курсі практичної інструментовки цей матеріал у різних обсягах може стати основою для планування та ведення навчальної роботи у різних ланках музичної освіти під час занять зі студентами різних спеціалізацій. В курсі методики викладання інструментовки він виконує допоміжну функцію. Спеціально його (або розділи з нього) варто розглядати лише з позиції демонстрування на цій основі, наприклад, певної оркестрознавчої проблематики, висвітлення питань аналітичного або методичного нахилу, по-

в'язаних з викладанням предмета, про що йдеться у відповідній навчальній літературі тощо.

У переважній частині програмне забезпечення курсу пов'язано з теорією та практикою академічного оркестрового мистецтва, вершинним досягненням якого є симфонічний оркестр. Саме тут виявляються найбільш суттєві тенденції в еволюції інструменталізму як сфери професіонального художнього мислення в його художньому та оркестрознавчому проявах, що знайшло і знаходить відображення в усій навчальній літературі з інструментовки. Це зовсім не означає, що методику не цікавлять інші розповсюджені типи оркестрів або інструментальні ансамблі, але виправдовує акцент, зроблений на наведеному матеріалі. Спроектований на інші оркестрові склади, він може стати корисним при викладанні курсу інструментовки і на виконавських відділеннях, де здійснюється підготовка керівників духових, народних та естрадно-симфонічних оркестрів. Розгляду специфічних питань методики викладання курсу на виконавських відділеннях можна присвятити окремі заняття з призначенням на це спеціальних годин із загальної кількості.

Повний обсяг курсу - 54 години. Призначені для групових занять 36 навчальних годин розподіляються педагогом для проведення всієї роботи у декількох напрямках (ці напрямки педагогічної роботи буде розглянуто у наступному розділі програми), а саме:

- теоретичному;
- практичному;
- консультативному;
- педагогічної практики (за наявністю необхідних умов).

Для самостійної роботи студентів призначаються 18 годин із загальної кількості.

Завершується курс заліком (вид заліку встановлює кафедра; окремі години для проведення заліку виділяти не обов'язково) з урахуванням виконаних студентами протя-

гом семестру теоретичних та практичних робіт, а також на основі співбесід на рівні програмних вимог, які мають свідчити про володіння матеріалом, демонструвати їхній викладацький потенціал та методичну підготовку.

Методичні рекомендації щодо напрямків та форм роботи

У теоретичному напрямку роботи основним методом подання тематичного матеріалу є його *лекційне викладення*, яке здійснюється за трьома основними підходами - оглядовим, послідовно-аналітичним (систематизованим) та концепційним (системним).

Оглядовий підхід ґрунтується на ознайомлювальному поданні матеріалу. За цим підходом викладач готує студентів до сприйняття необхідної інформації без виходу у складний науковий простір. Його можна застосовувати при розгляді усіх питань вступного значення, попередньому огляді навчальних програм, підручників та навчальних посібників тощо.

Послідовно-аналітичний або систематизований підхід передбачає поступовий розгляд педагогічних та методичних систем, у першу чергу найбільш показових, які утвердилися в педагогічній практиці та реалізовані у наявних підручниках і навчальних посібниках з інструментовки. За цим підходом є можливість оцінити наукове, практичне та методичне значення кожного окремого матеріалу, детально розглянути його в усіх аспектах. Саме тут композитор-педагог може викласти і свої погляди на предмет, ознайомити студентів зі своїм досвідом творчої та науково-методичної роботи, роз'яснити їм власні погляди на ту чи іншу проблему або питання тощо. В основі цього підходу лежить педагогічний метод індукції як спосіб міркування від часткових фактів до загальних висновків.

Концепційний підхід до викладення змісту курсу передбачає значно більшу підготовленість студентів до

сприйняття матеріалу, володіння ними основами наукових знань з оркестрового мистецтва, матеріалом певного кола першоджерел, поінформованість у педагогічних та методичних питаннях тощо. Такий підхід до викладення матеріалу курсу носить узагальнений або проблемний характер. Аналіз конкретних методик тут теж має важливе, але прикладне значення. На це слід звернути особливу увагу, тому що порушення зазначеної вимоги веде до руйнування курсу як макросистеми. В основі цього підходу лежить педагогічний метод дедукції як спосіб міркування, коли нове положення виводиться суто логічним шляхом від загальних положень до часткових висновків.

Усі підходи до розгляду матеріалу - дієві важелі у процесі оволодіння студентами змістом курсу. Основний критерій вибору того чи іншого підходу при розгляді будь-якої теми єдиний - ефективність його дії в конкретних умовах та на певній стадії навчального процесу.

У лекційному методі подання матеріалу основною діючою особою виступає викладач. Факторами активізації студентів можуть стати семінарські заняття, диспути та співбесіди з ними, під час яких вони навчаються активно оперувати набутим багажем знань, демонструють аналітичні навички роботи з навчальними програмами, підручниками та практичними посібниками з інструментовки, вміння самостійно працювати з визначеною педагогом літературою тощо.

Теоретичний напрямок роботи може бути розширений шляхом *залучення студентів до елементарної наукової роботи*, пов'язаної з оркестровим мистецтвом, наприклад, до виконання ними невеликих за обсягом завдань:

- написання реферату на будь-яку тему курсу (тема визначається педагогом або обирається студентом);
- написання рецензії на виконання твору для одного з типів, видів чи складів оркестру тощо.

Зважаючи на специфіку підготовки композиторів, значення цього виду роботи не можна перебільшувати, та й

остаточно відмовлятися від нього не слід. Усе вирішує конкретна навчальна ситуація та індивідуальні нахили студента. Якщо ж цей вид роботи упроваджується в курсі інструментовки, дублювати його в курсі методики викладання інструментовки не слід.

Практичний напрямок роботи суттєво урізноманітнює всю роботу зі студентами, допомагає їм краще усвідомити практичну цінність матеріалу, викладеного під час теоретичних занять.

Важливим аспектом практичного напрямку роботи в курсі є набуття студентами-композиторами *навичок методично-аналітичної роботи*. Обсяг її значно менший від обсягу подібної роботи у музикознавців. Але без цього курс саме методики викладання предмета буде неповноцінним. Ця робота допомагає студентам усвідомити саму суть методичної сфери курсу, стати на шлях дійсно професіонального підходу до своєї майбутньої педагогічної діяльності.

Початкова методично-аналітична робота може забезпечуватися шляхом виконання студентами ряду письмових завдань, таких як:

- написання анотації до підручника або навчального посібника;
 - написання пояснювальної записки до програми або написання рецензії на програму з інструментовки чи її розділ
- тощо.

Практична методична робота може забезпечуватися також шляхом виконання студентами ряду інших завдань, безпосередньо пов'язаних з викладанням інструментовки, а саме:

- складання плану уроку або календарного плану роботи для студентів музичних училищ різних спеціалізацій;
- вибір музичних творів до теми курсу для прослуховування та аналізу;

- вибір клавіру для інструментування на визначений викладачем склад оркестру;
 - складання та перевірка тестових завдань з інструментовки
- тощо.

Певне місце в курсі може зайняти **консультативна педагогічна робота**, на яку можна виділити окремі години із загальної кількості. Вона спрямовується на надання студентам допомоги під час виконання ними завдань у теоретичному та практичному напрямках курсу, але не тільки це визначає необхідність її упровадження. Консультаційна функція педагога має вагоміше значення, та головне те, що у безпосередньому спілкуванні під час консультацій надзвичайно ефективно виявляють себе як прямий, так і зворотній зв'язки педагога зі студентами.

Логічним продовженням теоретичного курсу методики викладання інструментовки та фактором закріплення практичних навичок, набутих студентами під час виконання ними усього комплексу різноманітних завдань, може стати **педагогічна практика** в активній або пасивній її формах. Оскільки спеціальних годин на неї навчальним планом не передбачено, можна запропонувати її упровадження, наприклад, на основі залучення студентів до проведення окремих уроків з інструментовки зі студентами-композиторами чи музикознавцями молодших курсів, з якими працюють педагоги кафедри композиції. Під час занять з інструментовки, які проводить керівник курсу методики або інші педагоги кафедри, може здійснюватися і пасивна практика.

Виважений підхід до навчального процесу в теоретичному та практичному напрямках, до використання усіх форм та видів роботи повинен сприяти якомога повнішому засвоєнню студентами матеріалу курсу, розвитку в них навичок активного використання набутих знань на практиці.

**ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ЛЕКЦІЙНОЇ ЧАСТИНИ КУРСУ***

ЗМІСТ КУРСУ

№№ тем	Назва теми
	Вступ
	Розділ I. Загальні принципи наукового, педагогічного та методичного забезпечення курсу інструментовки
1	Наукове обґрунтування курсу інструментовки
2	Педагогічні основи навчального курсу інструментовки
3	Методичне забезпечення курсу інструментовки
	Розділ II. Навчальна робота в курсі інструментовки
4	Методика організації навчального процесу в курсі інструментовки
5	Напрямки та форми роботи в курсі інструментовки
	Розділ III. Огляд деяких оркестрознавчих концепцій, які впроваджуються у навчальний процес курсу інструментовки
6	“Великий трактат із сучасної інструментовки та оркестровки” Г. Берліоза
7	“Основи оркестровки” М. А. Римського-Корсакова
8	“Оркестровка” У. Пістона
9	“Мистецтво інструментовки” Д. Л. Клебанова

* П р и м і т к а: конкретна кількість годин на вивчення кожної теми, а також розподіл часу між лекційними заняттями та іншими формами роботи (семінари, практичні заняття, консультації під час написання рефератів тощо) визначається педагогом, який веде курс.

Вступ

Інструментовка як предмет навчання.
Мета і завдання курсу інструментовки.

Зміст курсу. Загальна характеристика основних напрямків роботи: теоретична та практична робота як основні напрямки навчального процесу.

Обсяг курсу. Вплив фахових вимог та індивідуальних здібностей учнів на визначення обсягу курсу інструментовки в умовах його упровадження в навчальних закладах системи музичної освіти.

Місце курсу інструментовки серед дисциплін оркестрознавчого циклу.

Мистецька, наукова, педагогічна та методична позиції композитора-педагога як фактори забезпечення навчального процесу.

**Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ
НАУКОВОГО, ПЕДАГОГІЧНОГО ТА
МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КУРСУ ІНСТРУМЕНТОВКИ**

**Тема 1. Наукове обґрунтування
інструментовки як предмета навчання**

Методологічні засади курсу. Рівні наукового обґрунтування курсу: рівень наукових знань і поглядів, на основі яких формується загальна концепція предмета, та рівень

системи наукових понять, які визначають специфіку курсу і ґрунтують предметну роботу.

Принципи наукового обґрунтування курсу: концепційний підхід, фундаментальне обґрунтування, підпорядкованість наукового матеріалу концепції предмета.

Аспекти наукового обґрунтування курсу: музично-історичний і теоретичний, оркестрознавчий, художньо-творчий, педагогічний, методичний.

Наукове обґрунтування курсу і специфіка предметної роботи. Зміст оркестрознавчих понять як відображення етапів розвитку та стану оркестрового мистецтва. Змінність у змістовному наповненні оркестрознавчого понятійного апарата як фактор зближення курсу інструментовки з художньою музичною практикою.

Значення оркестрознавчих концепцій видатних композиторів для наукового обґрунтування навчального курсу інструментовки. Системи оркестрознавчих понять як відображення мистецьких позицій та творчих методів видатних композиторів.

Музична акустика, інструментознавство та історія оркестрових стилів як наукова платформа навчального курсу інструментовки.

Тема 2. Педагогічні основи навчального курсу інструментовки

Сутність навчального процесу в курсі інструментовки. Виховання особистості, прищеплення і розвиток в учнів спеціальних знань і навичок як єдиний процес навчання. Виховання творчих навичок як стрижневе завдання навчального курсу інструментовки.

Зміст навчання в курсі інструментовки. Фактори впливу на визначення мети навчання: стан оркестрового мистецтва, рівень оркестрознавчих знань, творчі можливості учнів тощо. Конкретизація змісту навчання через визначення оптимального обсягу та рівня сформування знань,

вмінь та навичок. Модель фахівця як кінцева характеристика знань, умінь та навичок, набутих творчою моделлю у процесі її підготовки в курсі інструментовки до практичної діяльності.

Вимоги щодо викладання курсу: загальні, обумовлені предметом навчання та моделлю фахівця, і спеціальні (фахові), обумовлені спеціалізацією фахівця (викладання предмета у композиторів, музикознавців, студентів інших спеціалізацій).

Педагогічне забезпечення навчального процесу. Поняття педагогічної майстерності та її складники. Функції педагога у навчально-виховному процесі: управління процесом засвоєння знань та формування творчої особистості. Основні аспекти діяльності педагога: науково-теоретичний; пізнавально-дослідницький; інформаційно-конструктивний, пов'язаний з розробленням матеріалу предмета; організаційний.

Підходи до викладання предмета: суб'єктивний (на основі суто власної позиції) та об'єктивований (на основі уявної концепційності) як крайні позиції викладача у підході до предмета; технологічний (як наслідок однобічного трактування поняття інструментовки); концепційний.

Інформаційне забезпечення навчального процесу курсу інструментовки (роль, форми та норми інформації). Інформаційні функції педагога в умовах поетапної підготовки музикантів.

Консультативна робота викладача і процес активізації прямого та зворотного зв'язків викладача та учня.

Тема 3. Методичне забезпечення курсу інструментовки

Зміст методичної роботи викладача: визначення шляхів реалізації концепції та програмних вимог курсу; методичне обґрунтування навчального процесу в усіх його

аспектах; забезпечення навчального процесу необхідним навчальним матеріалом (оркестрознавчим, музичним, технічними засобами навчання); визначення методів навчання, форм роботи тощо.

Принципи методичного забезпечення курсу: спрямованість методики на реалізацію концепції предмета; упровадження в педагогічну практику найбільш ефективних методів навчання; адекватність методичних рішень програмним настановам курсу тощо. Характер методичного обґрунтування курсу як відображення педагогічної позиції викладача.

Підходи до методичного обґрунтування курсу: не визначений (концепційно не зорієнтований, спрямований на реалізацію розрізаних елементів однієї або різних музично-педагогічних концепцій), частково визначений (зорієнтований на чужу музично-педагогічну концепцію в неповному обсязі або незавершено у формуванні власну концепцію), визначений (концепційно спрямований на реалізацію чужої музично-педагогічної концепції в повному обсязі або сформовану власну концепцію).

Методичне обґрунтування курсу та орієнтири удосконалення рівня педагогічної роботи у навчальному курсі інструментовки. Методична компетентність викладача як фактор підвищення рівня методичного забезпечення предмета навчання. Активізація навчального процесу на основі оволодіння педагогом різними методичними системами. "Конфлікт методик" як показник недосконалого володіння викладачем конкретними методиками на стадії їх зближення та синтезу. Змінність у змістовному наповненні понятійного апарата як ефективний шлях подолання конкретно-методичної залежності викладача.

Науково-методична діяльність викладача курсу інструментовки. Жанри та види методичних праць (методичні дослідження, хрестоматії та навчальні програми, підручники та навчальні посібники тощо).

Розділ II. НАВЧАЛЬНА РОБОТА В КУРСІ ІНСТРУМЕНТОВКИ

Тема 4. Методика організації навчального процесу в курсі інструментовки

Організаційна, планово-підсумкова та аналітично-пошукова робота викладача в сукупності визначальних якостей педагогічного досвіду викладача курсу інструментовки.

Основні вимоги програмного забезпечення курсу інструментовки. Структура програми. Зміст курсу. Сітка годин.

Планування роботи. Програма курсу інструментовки як основа забезпечення послідовно-планомірної педагогічної роботи. Перспектива курсу. Особливості планування педагогічної роботи в курсі інструментовки у зв'язку з вимогами його методичного навантаження в умовах поетапної та різнофахової підготовки музикантів (викладання курсу у композиторів, музикознавців або студентів інших спеціалізацій). Системний підхід до планування навчального процесу як фактор забезпечення його якості та ефективності.

Класна та позакласна робота в курсі інструментовки. Організація класної роботи. Форми класної роботи. Урок як основна форма класної роботи. Урок в структурі календарного плану роботи. Мета і завдання уроку. Елементи уроку: організаційний, перевірка домашніх завдань, пояснення нового матеріалу та закріплення знань. Форми уроку: групова та індивідуальна. Характер уроку: усний та письмовий. Обсяг форм роботи в поурочному плані та його залежність від змісту навчальної роботи в курсі інструментовки.

Організація домашньої роботи учнів. Форми та обсяг домашніх завдань. Критерії домашніх завдань: зрозумі-

лість, конкретність та посильність. Значення самоконтролю в процесі виконання студентами позакласних завдань.

Забезпечення предмета музичним та оркестрознавчим навчальним матеріалом. Художні, педагогічні та методичні вимоги до навчального матеріалу. Вплив художньо-мистецького досвіду викладача на рівень музичного та оркестрознавчого навантаження в курсі інструментовки.

Оркестрова музика як основа формування і розвитку у студентів художньо-оркестрового відчуття та мислення. Критерії вибору музичного та оркестрознавчого навчального матеріалу. Критерій відповідності навчального матеріалу принципам методичним настановам викладача курсу інструментовки. Реалізація принципу послідовності виховання учнів на основі упровадженого в курсі інструментовки музичного та оркестрознавчого навчального матеріалу.

Технічні засоби навчання в курсі інструментовки. Місце технічних засобів навчання (ТЗН) у навчальному процесі курсу інструментовки. Оптимізація навчального процесу ТЗН. Дидактичні основи використання ТЗН, форми та методи їх використання. Класифікація ТЗН: *інформаційні* (магнітофони та електрофони; проекційна апаратура; радіо, телебачення та відеоапаратура), *інформаційно-контролюючі* (контролюючі та навчальні машини, що працюють за принципом зворотного зв'язку); *спеціалізовані* (звукові потні дошки, електрифіковані нотеносці тощо) та їх характеристика. Умови використання ТЗН в курсі інструментовки. Використання ТЗН у класній та позакласній навчальній роботі.

Фактор контролю у навчальному процесі курсу інструментовки. Контроль як складова частина педагогічного процесу. Дидактичні вимоги до контролю знань, вмінь та навичок учнів. Характеристика поточного, періодичного та підсумкового видів контролю. Усна та письмова форми контролю. Аналітична та перевірна функції

контролю. Співвідношення контролю та самоконтролю у навчальному процесі. Педагогічна майстерність як визначальний фактор дієвості контролю на всіх етапах зростання творчої особистості.

Оцінка знань та практичних навичок учнів. Оцінка знань та навичок учнів в умовах індивідуальних та групових занять. Види обліку знань: побіжний, періодичний, контрольний підсумковий, залік, іспит. Форми опитування учнів: опитування індивідуальне, усне, письмове тощо. Цифрові підходи до оцінки успішності учнів. Реалізація аналітичної функції контролю на основі безоцінкового методу аналізу знань учнів у процесі їх навчання. Використання форм роботи курсу інструментовки для контрольованого аналізу успішності учнів.

Методика проведення заліків та іспитів з курсу інструментовки. Проблема обсягу матеріалу для опитування під час заліку та іспиту. Вимоги до екзаменаційних білетів.

Тема 5. Напрямки та форми роботи в курсі інструментовки

Теоретична та практична робота як напрямки роботи в курсі інструментовки та їх взаємозв'язок. Залежність акцентування роботи на теоретичному чи практичному напрямках від умов та завдань різнофахової підготовки музикантів (робота з композиторами, музикознавцями або студентами виконавських відділень).

Теоретична робота

Завдання теоретичної роботи з курсу інструментовки: формування, розширення та поглиблення теоретичної бази знань; набуття навичок аналізу засобів оркестрової виразності, осмислення закономірностей оркестрової тканини, способів її викладення та розвитку (Ю. Фортунатов).

Педагогічні завдання у процесі набуття учнями навичок роботи з оркестрознавчою літературою. Форми теоретичного напрямку роботи в курсі інструментовки. Самостійна робота учнів з оркестрознавчою літературою. Значення консультативної функції педагога у процесі написання учнями письмових теоретичних робіт.

Аналіз партитур. Аналіз партитур як форма роботи в курсі інструментовки. Завдання аналізу партитур. Критерії вибору музичного матеріалу для аналізу партитур. Співвідношення рівня музично-теоретичних знань учнів з рівнем складності оркестрової музики, що використовується у навчальному процесі в практиці аналізу партитур. Етапи процесу аналізу партитур: загальний аналіз форми і технологічний аналіз інструментовки (Ю. Фортунатов); системний аналіз засобів оркестрової виразності. Значення технічних засобів навчання для роботи з аналізу партитур.

Теоретичні роботи з інструментовки. Реалізація педагогічних та методичних завдань у процесі набуття учнями навичок з основ теоретичної роботи в курсі інструментовки. Жанри, види та різновиди студентських письмових робіт.

Написання рефератів (для композиторів, які проходять курс методики викладання інструментовки, та музикознавців музичних училищ). Реферат як форма теоретичної роботи студентів з окремих питань інструментознавства та інструментовки. Завдання реферату. Обсяг реферату.

Курсова робота (для музикознавців вищих музичних навчальних закладів). Завдання курсової роботи: оволодіння студентами основами історико-теоретичних знань щодо оркестрового мистецтва; формування у студентів навичок аналізу оркестрового матеріалу тощо. Методика написання курсової роботи. Обсяг курсової роботи.

Дипломна робота з інструментовки (для музикознавців вищих музичних навчальних закладів). Завдання дипломної роботи: оволодіння студентами науковим матеріалом з історії, теорії та практики оркестрового мистецтва; ви-

ховання навичок концепційного підходу у процесі аналізу оркестрових явищ; набуття навичок цілісного (системного) аналізу оркестрових творів тощо. Методика написання дипломної роботи. Обсяг дипломної роботи.

Практична робота

Завдання практичної роботи з курсу інструментовки. Значення оркестрознавства та аналізу партитур для практичної роботи з курсу інструментовки. Самостійна робота учнів як фактор набуття ними практичних навичок з інструментовки. Якість музичного слуху учнів та якість інструментовки. Значення внутрішнього відчуття музики для практичної роботи.

Види практичних робіт. Залежність обсягу практичних робіт від завдань поетапної фахової підготовки (упровадження робіт в музичних училищах або вищих музичних навчальних закладах, у композиторів, музикознавців або учнів виконавських відділів).

Методика організації практичної роботи. Планування практичної роботи. План інструментовки. Техніка інструментування. Залежність техніки інструментування від попередньої підготовчої роботи. Використання фортепіано у практичній роботі з інструментування творів.

Методика перевірки практичних робіт і завдань з інструментовки. Педагогічна вимогливість і педагогічний такт як фактори виховного впливу в процесі перевірки практичних робіт і завдань. Перевірка практичних робіт і завдань в умовах групових та індивідуальних занять.

Інструментування спеціальних завдань. Мета спеціальних практичних завдань. Використання спеціальних завдань у класній та позакласній роботі. Обсяг практичних завдань.

Інструментування оригінальних творів для фортепіано (клавірів) та супроводів до вокальних творів. Значення завдань з інструментування оригінальних творів для формування та розвитку в учнів художніх музичних уявлень.

Критерії вибору музичного матеріалу для практичних робіт: різножанровість, художня досконалість, стилістична визначеність, ясність музичної форми, фактури, засобів музичної виразності, можливість переробки в оркестрову тканину.

Творчі роботи типу спеціальних завдань та оркестрування власних творів. Значення творчих робіт типу спеціальних завдань для активізації процесу набуття, удосконалення та закріплення конкретних навичок з інструментовки. Оркестрування власних творів як процес динамізації усього комплексу набутих студентами знань з оркестрознавчих дисциплін, умінь та практичних навичок.

Розділ III. ОГЛЯД ДЕЯКИХ ОРКЕСТРОЗНАВЧИХ КОНЦЕПЦІЙ, ЯКІ ВПРОВАДЖУЮТЬСЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС КУРСУ ІНСТРУМЕНТОВКИ

Тема 6. "Великий трактат із сучасної інструментовки та оркестровки" Г. Берліоза

"Трактат" Г. Берліоза як розгорнута фундаментальна праця з оркестрознавства. Відображення у "Трактаті" мистецьких позицій Г. Берліоза.

Структура "Трактату". Визначення Г. Берліозом мети своєї роботи.

Трактування композитором поняття інструментовки.

Особливості аналізу та характеристики Г. Берліозом можливостей оркестрових інструментів.

Розділ "Оркестр". Визначення композитором поняття "оркестр". Г. Берліоз про акустичні закономірності звучання оркестру. Естетика оркестрової техніки у розумінні Г. Берліоза.

Значення розділу "Диригент оркестру".

Роль вступної статті та вставок Р. Штрауса до "Трактату" Г. Берліоза.

П. І. Чайковський про "Трактат" Г. Берліоза.

Місце "Трактату" Г. Берліоза в сучасній теорії оркестрового мистецтва. Значення "Трактату" для творчої та навчальної практики з інструментовки.

Тема 7. "Основи оркестровки" М. А. Римського-Корсакова

Значення "Основ оркестровки" М. А. Римського-Корсакова для розвитку та утвердження оркестрознавчої науки.

Передмова композитора до "Основ оркестровки". Художньо-технологічна платформа "Основ оркестровки". Визначення М. А. Римським-Корсаковим завдань підручника.

Структура підручника. Характеристика тематичного плану. Загальномузичний (одноголосся - багатоголосся, мелодія - гармонія) та власне оркестровий (темброво-фактурний) підходи до аналізу виразових засобів як два основних рівні тематичного плану підручника.

Визначення М. А. Римським-Корсаковим поняття інструментовки. Новизна поглядів композитора у визначенні змісту основних оркестрознавчих понять.

Аналіз М. А. Римським-Корсаковим технічних та виразових можливостей окремих інструментів та оркестрових груп. Поняття "область виразної гри".

Розробка М. А. Римським-Корсаковим поняття оркестрової фактури на основі аналізу можливостей окремих інструментів, груп та власне оркестру у викладенні музичного матеріалу, способів та прийомів його викладення тощо.

Трактування композитором поняття "тембр". Характеристика окремих інструментальних тембрів та оркестрових тембрових утворень.

Погляди композитора на оркестрову драматургію.

Педагогічна та методична цінність підручника для навчально-виховного процесу.

Тема 8. “Оркестровка” У. Пістона

“Оркестровка” У. Пістона як взірць навчальної літератури американської музичної (композиторської) школи.

Художньо-стилістична платформа “Оркестровки” та її технологічна зорієнтованість. Визначення У. Пістоном ролі класичної оркестрової музики та оркестрового досвіду композиторів-класиків, особливо Гайдна, Моцарта і Бетховена, для виховання учнів.

Педагогічна та методична позиції У. Пістона в окресленні завдань курсу оркестровки.

Структура “Оркестровки”. Зміст поняття оркестровки в У. Пістона (інструментознавство та власне інструментовка як складові цілісного поняття “оркестровка”) як визначальний фактор формування структури навчального посібника, характеру тематичного матеріалу та його розподілу по главах і темах.

Місце та значення першої (“Інструменти оркестру”) та другої (“Аналізи оркестровки”) частин посібника для теоретичного обґрунтування навчального процесу.

Теоретична розробка У. Пістоном поняття “оркестрова фактура”. Орієнтація на музичний склад та елементи музичного матеріалу як основа для визначення У. Пістоном типу фактур.

Методичне значення третьої частини посібника - “Проблеми оркестровки”. Реалізація У. Пістоном принципу послідовності в оволодінні учнями технікою оркестрового письма. Зміст практичних завдань посібника. Музичний склад навчальних прикладів як фактор визначення характеру завдань.

У. Пістон про значення аналізу партитур для практичної роботи з оркестровки. Методика У. Пістона аналізу

оркестрових партитур (гл. XIX): етапи аналізу партитур. Ставлення композитора до застосування у навчальному процесі грамзаписів оркестрової музики.

К. Хачатурян про “Оркестровку” У. Пістона.

Педагогічне та методичне значення “Оркестровки” У. Пістона для навчальної практики з інструментовки.

Тема 9. “Мистецтво інструментовки”

Д. Л. Клебанова

Місце навчального посібника Д. Л. Клебанова “Мистецтво інструментовки” в українській оркестрознавчій літературі. Педагогічне та методичне значення посібника для роботи з підготовки професіональних композиторів.

Мистецька позиція Д. Л. Клебанова у підході до характеристики інструментовки як мистецтва оркестрового письма. Естетична оцінка інструментовки як компонента цілісного музичного твору. Д. Л. Клебанов про функції інструментовки: колористичну та розрізняльну (формотворчу).

Завдання посібника: навчально-виховне (“виховання та розвиток оркестрового уявлення”) і технологічне (“виховання та розвиток оркестрової винахідливості”).

Структура посібника. Тематичний план посібника. Орієнтація на музичний склад (одноголосся - гармонічне та поліфонічне багатоголосся) як основа принципової (узагальненої) схеми тематичного плану посібника.

Характер музичного матеріалу, вміщеного в розділи посібника: конструктивно-ілюстративний у “технологічних” розділах і художньо-ілюстративний у “творчих”.

Методична та практична цінність посібника. Художній та технологічний аспекти розділів посібника як показники можливої орієнтації викладача на визначення видів практичних робіт (вправ, спеціальних завдань, інструментування оригінальних творів для фортепіано тощо).

ЛІТЕРАТУРА

З історії та теорії оркестрового мистецтва

- Благодатов Г. История симфонического оркестра.- Л., 1969
- Вагнер Р. Избранные работы /Сост. и коммент. И. А. Барсовой и С. А. Ошерова. Вступит. статья А. Ф. Лосева. Пер. с нем.- М.: Искусство, 1978 (История эстетики в памятниках и документах)
- Веприк А. Очерки по вопросам оркестровых стилей.- М.: Советский композитор, 1978
- Веприк А. Трактовка инструментов оркестра.- М.: Музгиз, 1961
- Витачек Ф. Очерки по искусству оркестровки XIX века.- М.: Музыка, 1979
- Глинка М. Заметки об инструментровке.- М.: 1954
- Еременко К. О перспективах развития симфонического оркестра.- К.: Музична Україна, 1974
- Зинкевич Е. Динамика обновления: Украинская симфония на современном этапе в свете диалектики традиции и новаторства (1970 - нач. 80 годов).- К.: Музична Україна, 1986
- Иванченко В. Содержание и форма симфонии (на примерах украинских симфоний). Исследование.- Донецк: Донецкая государственная консерватория им. С. С. Прокофьева, 1996
- Ищенко Ю. Темброве інтегрування в оркестрових творах М. І. Глінки.- У зб.: Українське музикознавство, 18 (Республіканський міжвідомчий науково-методичний збірник).- К.: Музична Україна, 1983
- Карс А. История оркестровки /Пер. с англ.- М.: Музыка, 1989
- Крейн Ю. Стиль и колорит в оркестре.- М.: Музыка, 1967
- Назайкинский Е. О динамических возможностях современного симфонического оркестра.- В сб.: Применение акустических методов в современном музыкознании.- М.: Музыка, 1964
- Оркестровые стили в русской музыке: Сб. статей /Сост. В. Цытович.- Л.: Музыка, 1987
- Рогаль-Левицкий Дм. Современный оркестр, т. 1.- М.: Музгиз, 1953
- Цытович В. Некоторые аспекты тембровой драматургии.- В кн.: Современные вопросы музыкознания: Сб. статей /Отв. Ред. Е. Орлова.- М.: Музыка, 1976
- Чернова Т. О понятии драматургии в инструментальной музыке.- В кн.: Музыкальное искусство и наука. Вып. 3: Сб. статей /Ред.- сост. Е. В. Назайкинский.- М.: Музыка, 1978

Підручники та навчальні посібники з інструментовки

- Агафонников Н. Симфоническая партитура.- Л.: Музыка, 1981
- Берлиоз Г. Большой трактат о современной инструментровке и оркестровке. Ч. 1, 2 /Пер., ред., вступит. статья и коммент. С. П. Горчакова.- М.: Музыка, 1972
- Василенко С. Инструментовка для симфонического оркестра, т. 1.- М.: Музгиз, 1953; т. 2 - М.: Музгиз, 1959
- Гиро Е. Инструментовка.- М.: Музгиз, 1934
- Геварт А. Новый курс инструментовки /Пер. Н. Арса.- М.: 1913
- Дарваш Г. Правила оркестровки /Пер. с венгер. Е. Айзатулиной и Э. Фоно.- Будапешт: Корвина, 1964
- Зряковский Н. Общий курс инструментоведения.- М.: Музыка, 1976
- Клебанов Д. Искусство инструментовки.- К.: Музична Україна, 1972
- Пистон У. Оркестровка /Пер. с англ. К. Н. Иванова. Под ред. К. С. Хачатуряна.- М.: Советский композитор, 1990
- Раков Н. Практический курс инструментовки.- М.: Музыка, 1985
- Римский-Корсаков Н. Основы оркестровки //Полное собрание сочинений, т. 3.- М.: 1959

Навчальні програми та методичні розробки

- Инструментоведение. Программа для композиторских и оперно-симфонических отделений музыкальных вузов. /Всесоюзный методический кабинет по учебным заведениям искусств и культуры. Сост. Г. Сальников, Н. Корндорф и И. Красильников.- М., 1968
- Инструментовка. Программа для музыкальных вузов по специальности № 2208 "Музыковедение". /Всесоюзный методический кабинет по учебным заведениям искусств и культуры. Сост. Ю. Фортунатов.- М., 1985
- История оркестровых стилей. Программа для музыкальных вузов по специальностям: "Оперно-симфоническое дирижирование", "Композиция", "Музыковедение". /Всесоюзный методический кабинет по учебным заведениям искусств и культуры. Сост. Ю. Фортунатов.- М., 1987
- Музыкально-теоретические ситемы. Программа для музыкальных вузов по специальностям №№ 2207, 2208 "Композиция", "Му-

- зыковедение". /Всесоюзный методический кабинет по учебным заведениям искусств и культуры. Сост. Ю. Холопов.- М., 1982
- Применение технических средств в музыкальном образовании. Методическая разработка. /Методический кабинет по учебным заведениям искусств. Сост. П. Лобанов.- М., 1971
- Технические средства обучения. Программа для музыкальных вузов. /Всесоюзный методический кабинет по учебным заведениям искусств и культуры. Сост. П. Лобанов.- М., 1979
- Чтение симфонических партитур. Программа для теоретико-композиторских факультетов музыкальных вузов. /Всесоюзный методический кабинет по учебным заведениям искусств и культуры.- Сост. И. Барсова.- М., 1988

**Додаткова література
з питань викладання курсу інструментовки
на виконавських відділеннях музичних
навчальних закладів**

- Б р а с л а в с к и й Д. Аранжировка для эстрадных оркестров и ансамблей.- М.: Музыка, 1974
- Г а р а н я н Г. Аранжировка для эстрадных инструментальных и вокально-инструментальных ансамблей.- 2-е доп. изд.- М.: Музыка, 1986
- Г о р ч а к о в С. Практическое руководство по инструментовке для духового оркестра.- М.: Музгиз, 1962
- Д о н ц о в О. Инструментовка для духового оркестру.- Донецьк: Міністерство культури і мистецтв України, Донецька державна консерваторія ім. С. С. Прокоф'єва, 1997
- Інструментовка для духового оркестра. Учебное пособие /Сост. Кожевников.- М.: Музыка, 1978
- К и я н о в Б. и В о с к р е с е н с к и й С. Руководство по инструментовке для эстрадных оркестров и ансамблей.- 3-е изд., перераб.- Л.: Музыка, 1978
- О н у ф р і є н к о А., Д я к І., С л и в и н с ь к и й Ю. Читання партитур для оркестру народних інструментів. Учебний посібник.- К.: Музична Україна, 1980
- Ю ц е в и ч Є., Б е з п ' я т о в Є. Оркестр народних інструментів.- К.: Мистецтво, 1948

ДОДАТОК

**ОРИЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ПРАКТИЧНОГО КУРСУ ІНСТРУМЕНТОВКИ**

Вступ.

- Предмет інструментовки. Місце інструментовки серед дисциплін оркестрознавчого циклу.
- Мета і завдання курсу інструментовки.
- Зміст курсу.
- Огляд навчальної літератури курсу інструментовки.

**Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ОРКЕСТР**

Тема 1. Оркестр та оркестрова партитура

- Визначення поняття "оркестр".
- Класифікація оркестрів: академічні, народні, духові, естрадні, естрадно-симфонічні (симфоджаз).
- Академічні оркестри: струнний, камерний, симфонічний (оперно-симфонічний).
- Оркестрова партитура. Партитурна система. Розміщення оркестрових груп та партій у партитурній системі. Правила партитурного запису оркестрової музики.

Тема 2. Склад оркестру

- Поняття оркестрової групи та партії. Принципи формування оркестрових груп. Кількісний склад оркестрової партії та групи. Підрозділ інструментів у оркестрових групах. Діапазон оркестрової партії та групи.
- Повний склад оркестру. Сумарний діапазон оркестру.
- Основні групи академічних оркестрів: смичкова, дерев'яних та мідних духових інструментів (з ударними або без них).
- Додаткові інструменти у складі основного типу або виду оркестру.

Тема 3. Засоби оркестрової виразності

Класифікація засобів оркестрової виразності.

Поняття тембру. Характеристика тембрів. Поняття колориту. Оркестрова барвистість та форми її прояву.

Штрихова забезпеченість оркестру.

Оркестрово-динамічний фактор. Гучність і регістри. Гучність і обсяг оркестрової тканини. Оркестрове *crescendo* і *diminuendo* та їх види. Динамічний контраст.

Засоби оркестрової виразності в контексті музичної форми. Поняття оркестрової драматургії. Загальна характеристика поняття оркестрового стилю.

Розділ II. ЗАГАЛЬНА ОРКЕСТРОВА ФАКТУРА

Тема 4. Типи оркестрової фактури

Оркестрова фактура як музично-специфічне поняття. Музичний склад як фактор оркестрово-фактурних утворень.

Типи оркестрової фактури.

Оркестрове одноголосся.

Елементи (компоненти) оркестрової фактури гармонічного та гомофонно-гармонічного складу музики. Фігурація та її види. Органний пункт. Суміщення елементів фактури.

Оркестрова фактура музики поліфонічного складу.

Оркестрова фактура мішаного та вільного складів музики.

Загальна характеристика фактурних особливостей сучасної оркестрової музики.

Тема 5. Основні прийоми викладення оркестрового матеріалу

Поняття "оркестрове письмо".

Виконавський склад як фактор реалізації художньо-музичних та практичних завдань з інструментування твору.

Підходи до викладення оркестрового матеріалу: диференційований, недиференційований та частково диференційований.

Прийоми викладення оркестрового матеріалу: подвоєння та дублювання; передачі, перекликання та діалоги; підтримка та підкреслювання в оркестрі; оркестрова педаль.

Декоративні ефекти.

Розділ III. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІНСТРУМЕНТУВАННЯ ТВОРІВ ДЛЯ АКАДЕМІЧНИХ ОРКЕСТРІВ

Тема 6. Струнний оркестр

Струнний (смічковий) оркестр як тип академічного оркестру.

Виразальні засоби струнного оркестру: темброві якості оркестрових партій та їх сполучень; штрихова забезпеченість оркестру; динамічні та темпо-ритмічні можливості оркестру.

Багатоголосся в струнному оркестрі. Розширення можливостей струнного оркестру у викладенні багатоголосся: гра *divisi*, подвійними звуками, комбінований підхід.

Характеристика виконавських рішень, підходів та прийомів у викладенні для струнного оркестру музичного матеріалу різних складів.

Засоби загальнооркестрової виразності: динамічні можливості оркестру; типові функції оркестру та оркестрових партій у реалізації драматургії музичних творів.

Тема 7. Камерний оркестр

Камерний оркестр як тип академічного оркестру.

Основні оркестрові групи камерного оркестру: група смичкових та група дерев'яних духових інструментів.

Види камерних оркестрів: камерний оркестр з повним складом основних оркестрових груп (з ударними інструментами або без них); камерні оркестри з неповним складом основних оркестрових груп або партій (з ударними інструментами або без них).

Група дерев'яних духових інструментів. Видові інструменти у складі групи дерев'яних духових інструментів. Виразальні якості групи дерев'яних духових: темброві властивості оркестрових партій та їх сполучень, штрихова забезпеченість, динамічні та темпо-ритмічні можливості.

Ударні інструменти у складі камерного оркестру.

Повний склад камерного оркестру. Способи поєднання групи дерев'яних духових інструментів з групою смичкових інструментів. Динамічно-штриховий баланс оркестрових груп. Міжгрупові темброві утворення.

Характеристика виконавських рішень, підходів та прийомів у викладенні для камерного оркестру музичного матеріалу різних складів.

Засоби загальнооркестрової виразності: динамічні можливості оркестру; типові функції оркестру та оркестрових груп у реалізації драматургії музичних творів.

Тема 8. Симфонічний оркестр

Типи симфонічного оркестру: малий та великий симфонічний оркестри. Види малого симфонічного оркестру: малий симфонічний оркестр першого (без труб) та другого (з трубами) видів.

Основні оркестрові групи малого та великого симфонічного оркестрів: група смичкових, група дерев'яних та група мідних духових інструментів (з ударними інструментами або без них).

Визначення поняття "склад оркестру": подвійний, потрійний, четверний (збільшений - М. Римський-Корсаков).

Проміжні склади симфонічного оркестру (симфонічні оркестри з неповним складом оркестрових груп мідних духових).

Додаткові інструменти та група ударних у складі симфонічного оркестру.

Нові інструментальні склади сучасного симфонічного оркестру.

Тема 9. Малий симфонічний оркестр

Малий симфонічний оркестр першого виду (без труб).

Типовий склад оркестру: група смичкових, парний склад дерев'яних духових та чотири валторни (з ударними інструментами або без них).

Валторни у складі малого симфонічного оркестру. Виразальні якості групи валторн: темброві якості оркестрових партій та їх сполучень, штрихова забезпеченість, динамічні та темпо-ритмічні можливості.

Поєднання валторн з групою дерев'яних духових інструментів. Поєднання валторн з групою смичкових інструментів. Динамічно-штриховий баланс оркестрових груп. Міжгрупові темброві утворення.

Характеристика виконавських рішень, підходів та прийомів у викладенні для малого симфонічного оркестру першого виду музичного матеріалу різних складів.

Засоби загальнооркестрової виразності: динамічні можливості оркестру; типові функції оркестру та оркестрових груп у реалізації драматургії музичних творів.

Малий симфонічний оркестр другого виду (з трубами).

Типовий склад оркестру (парний) та основні оркестрові групи: смичкова, групи дерев'яних та мідних духових інструментів (з ударними або без них).

Типовий склад групи мідних духових інструментів: 4 валторни та 2 труби ("male tutti" - М. Римський-Корсаков). Труби у складі малого симфонічного оркестру. Виразальні якості групи мідних духових: темброві якості оркестрових партій та їх сполучень, штрихова забезпеченість, динамічні та темпо-ритмічні можливості.

Поєднання груп мідних та дерев'яних духових інструментів. Поєднання групи мідних духових з групою смичкових. Поєднання трьох оркестрових груп. Динамічно-штриховий баланс оркестрових груп. Міжгрупові темброві утворення.

Характеристика виконавських рішень, підходів та прийомів у викладенні для малого симфонічного оркестру другого виду музичного матеріалу різних складів.

Засоби загальнооркестрової виразності: динамічні можливості оркестру; типові функції оркестру та оркестрових груп у реалізації драматургії музичних творів.

Тема 10. Великий симфонічний оркестр

Великий симфонічний оркестр як тип оркестру.

Основні оркестрові групи великого симфонічного оркестру: група смичкових, група дерев'яних та група мідних духових інструментів (з ударними інструментами або без них). Типові склади великого симфонічного оркестру: подвійний, потрійний, четверний (збільшений - М. Римський-Корсаков).

Група мідних духових інструментів. Тромбони і туба у складі групи мідних духових інструментів ("велике tutti" - М. Римський-Корсаков). Додаткові мідні духові інструменти. Внутрішньогрупове поєднання мідних духових. Виразальні якості групи мідних духових: темброві якості оркестрових партій та їхніх сполучень, штрихова забезпеченість, динамічні та темпо-ритмічні можливості.

Поєднання груп мідних та дерев'яних духових інструментів. Поєднання групи мідних духових з групою смичкових. Поєднання трьох оркестрових груп. Динамічно-штриховий баланс оркестрових груп. Міжгрупові темброві утворення.

Характеристика виконавських рішень, підходів та прийомів у викладенні для великого симфонічного оркестру музичного матеріалу різних складів.

Засоби загальнооркестрової виразності: динамічні можливості оркестру; типові функції оркестру та оркестрових груп у реалізації драматургії музичних творів